

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖ DARBO INSPEKCIJA
PRIE SOCIALINĖS APSAUGOS IR DARBO MINISTERIJOS**

**Sprogimo rizikos vertinimas ne formali pareiga, bet įrankis padedantis apsisaugoti
nuo didelių nelaimių**

Gerb. Įmonės vadove,

2021-05-18 Nr. SD-129-9798

šių metų gegužės 3 d. gamybiniame AB „Klaipėdos mediena“ pastate įvyko sproginimas, kurio metu apgriauti du įmonės pastatai, į ligoninę pateko 7 darbuotojai, vienas iš jų nuo patirtų traumų mirė.

Valstybinė darbo inspekcija dar kartą atkreipia dėmesį, kad nors sproginimai ir gaisrai nėra dažniausios nelaimingų atsitikimų darbe priežastys, jų pasekmės daugeliu atveju yra labai rimtos ir skaudžios dėl prarastų žmonių gyvybių ir patiriamų ekonominių nuostolių.

Siekiant apsaugoti darbuotojus nuo sproginimo pavojaus, darbdavio pareiga atlikti sproginimo rizikos vertinimą, yra nustatyta 1999 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 1999/92/EB dėl būtiniausių darbuotojų saugos ir sveikatos apsaugos reikalavimų, taikomų dirbant potencialiai sproginioje aplinkoje. Šios direktyvos nuostatos yra perkeltos į nacionalinį teisės aktą Darbuotojų, dirbančių potencialiai sproginioje aplinkoje, saugos nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. A1-262, kurie nustato privalomus būtiniausius reikalavimus, kuriuos turi įgyvendinti darbdaviai, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo sproginimo pavojaus.

Kaip rodo skaudūs tokių įvykių patirtis, sproginimo pavojus gali kilti daugelyje įmonių ir net vykdant tokias veiklas, kur to visai nesitikima.

Sproginimą paprastai sukelia lengvai užsiliepsnojančios medžiagos, kurios naudojamos darbo procesuose arba susidaro technologinių procesų metu kaip tarpiniai produktai arba kaip atliekos. Todėl, su sproginimo pavojumi susiduriama ne tik su chemijos ar farmacijos pramonėje, kur įvairių procesų metu yra perdirbamos ir apdorojamos lengvai užsiliepsnojančios dujos, skysčiai ir kietosios medžiagos, sandėliuojant ar transportuojant gamtines dujas ar naftos perdirbimo įmonėse, kur naudojami lengvai užsiliepsnojančios angliavandeniai, bet su sproginimo rizika gali būti susiduriama ir maisto produktų pramonėje - transportuojant, saugant grūdus, cukrų, ir medienos apdirbimo pramonėje, kai medienos apdirbimo metu susidaro medienos dulkės, ir metalo apdirbimo pramonėje, kai metalų paviršiaus apdirbimo (šlifavimo) metu gali susidaryti sproginios metalo dulkės, ir perdirbimo pramonėje, kai perdirbamos pakuotės, kuriose nebuvo iki galo išnaudotos joje buvusios degios medžiagos, ir daugelyje kitų veiklos sričių, kai dėl įvairiausių priežasčių darbo metu atsiranda lengvai užsiliepsnojančių dujų, garų ar dulkių, kurios, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms, su oru sudaro sproginus mišinius, kurie, atsiradus uždegimo šaltiniui, sproginsta ir sukelia skaudžias pasekmes.

Dažnai klystama, manant, kad tam, kad įvyktų sproginimas su skaudžiomis pasekmėmis, reikia, kad lengvai užsiliepsnojančių medžiagų būtų dideli kiekiai, todėl manoma, kad jeigu mūsų įmonėje nėra naudojamos lengvai užsiliepsnojančios medžiagos, procesų vykdymo metu taip pat jos nesidaro, ar jeigu ir susidaro tai labai mažai, todėl sproginimo rizikos nėra ir baimintis nėra dėl ko, todėl ir sproginimo rizikos vertinti ir prevencinių priemonių imtis nereikia. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, koks sproginimo pavojus įmonėje, kurios pagrindinė veikla daugiabučių gyvenamųjų namų bendrojo naudojimo objektų administravimas, techninė priežiūra ir remontas, negyvenamų patalpų ir visuomeninės paskirties objektų techninė priežiūra. Tačiau, būtent tokia veikla užsiimančioje

įmonėje AB „Panevėžio būtų ūkis“ 2014 m. įvyko sproginimas, kurio metu dėl dujų nuotėkio sprogo automobilis Volkswagen Caddy ir žuvo juo važiuoti ketinę darbuotojai.

Ką reiškia pavyzdžiui įmonės patalpose sandėliuoti propano-butano dujų balioną (27 ar 46 litrų), kuris skirtas šakiniam krautuvui? Ar nėra sproginimo pavojaus, jeigu dėl kažkokių priežasčių nutekėtų dujos? Ar nereikia vertinti sproginimo rizikos? O jeigu tokių balionų sandėliuojama ne vienas? Ką reiškia pavyzdžiui neventiliuojamoje patalpoje sandėliuoti keliasdešimt 0,75 l flakonų montažinių putų, į kurių sudėtį įeina ypač degios medžiagos (apie ketvirtadalis cheminio mišinio sudėties), kurios, pažeidus flakonus (pvz. kraunant numetus pakuotę su flakonais ant grindų ir vėliau pastačius į lentyną), galėtų pasklisti į patalpą ir sudaryti su oru sprogią aplinką? Ar tokioje patalpoje nereikia vertinti sproginimo rizikos?

Tai yra tik keletas pavyzdžių, kai būtina įvertinti ar laikomos medžiagos kelia sproginimo riziką.

Atkreipiame Jūsų dėmesį, kad pavyzdžiui vienas litras suskystintų propano dujų ištekėjęs į aplinką ir virtęs dujomis sudaro apie 260 l dujinės fazės, kuri susimaišius su oru, sudaro apie 13000 litrų (13 m³) sproginios aplinkos. Eksperimentais yra nustatyta, kad pasklidus į aplinką ir sprogius vienam kilogramui (apie 2 litrus) propano-butano dujų, sproginimo pasekmės artimos sprogius 1 kg sproginmenų. Uždaroje erdvėje susidaręs daugiau kaip 10 litrų sproginios aplinkos kiekis privalo visuomet būti traktuojamas kaip pavojinga sprogi aplinka, nepriklausomai nuo patalpos dydžio.

Sproginimo rizika turi būti vertinama kiekvienoje darbo vietoje nepriklausomai ar tai yra nuolatinė darbo vieta, kurioje darbuotojai visada susiduria su tais pačiais rizikos veiksniais, ar tai yra laikina darbo vieta, kai darbuotojui duodama vienkartinė užduotis atlikti vieną ar kitą darbą ir toje darbo vietoje darbuotojas gali susidurti su sproginimo pavojumi, kaip atsitiko 2015 m. UAB „Anykščių šiluma“ teritorijoje, kai, šaltkalviui skalūnų dujų saugykloje pjaunant su rankiniu šlifuoekliu požeminio skalūnų alyvos metalinio rezervuaro dangtį ir kibirkščiai patekus į rezervuaro vidų, įvyko sproginimas.

Primename, kad darbuotojų saugą ir sveikatą reglamentuojantys teisės aktai nustato, kad darbdavys, siekdamas sudaryti saugias darbo sąlygas, turi:

- nustatyti sproginimo pavojų ir vertinti riziką;
- įdiegti specialias priemones, skirtas užtikrinti darbuotojų, dirbančių potencialiai sproginioje aplinkoje, saugą ir sveikatą;
- atsižvelgiant į rizikos vertinimą, užtikrinti saugią darbo aplinką ir atitinkamą darbuotojų priežiūrą;
- imtis reikalingų veiksmų ir sudaryti planus, reikalingus koordinavimui vykdyti, kai toje pačioje darbo vietoje dirba kelios įmonės;
- parengti apsaugos nuo sproginimo dokumentą.

Pažymėtina, kad ne formalus įrašas rizikos vertinimo dokumentuose, kad sproginimo rizika yra įvertinta ir sproginimo pavojus nenustatytas, ar formaliai užpildytas apsaugos nuo sproginimo dokumentas, o išsami ir gili vykdomų procesų analizė, sproginimo rizikos visuose technologiniuose procesuose, visose darbo vietose (tiek pastoviose, tiek laikinose) įvertinimas ir tinkamų prevencinių priemonių nustatymas ir įgyvendinimas, gali sudaryti prielaidas dirbti saugiai ir išvengti skaudžių nelaimių.

Lietuvos Respublikos vyriausiasis
valstybinis darbo inspektorius

Jonas Gričius